

Akkerrand voor akkervogels

Houtrak als proef agrarisch natuurbeheer

'Het is nog niet te laat voor Leeuweriken en Patrijzen'. Dit schrijft auteur Koos Dijksterhuis in zijn net verschenen boek 'Akkervogels'. Het boek is een warm pleidooi om via de aanleg van brede akkerranden en het laten staan van graan in de winter de kwijnende vogelstand op het boerenland weer een impuls te geven.

'Akkervogels hebben ruimte nodig. Maar welke boer kan complete percelen voor vogels inrichten? Met brede akkerlanden kom je al een heel eind – en langs de randen ligt marginale grond. Op die randen groeien grassen en kruiden. Muizen en vogels eten er zaden en insecten. Hazen werpen er jongen. Uilen, roofvogels en zilverreigers vangen er muizen (...),' aldus het bijna idyllische beeld van Dijksterhuis.

Speciaal aangelegde akkerranden zijn een vorm van agrarisch natuurbeheer dat in het Groningse land zijn waarde heeft bewezen. Onder de bezielende leiding van de Werkgroep Grauwe Kiekendief en de Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied (SBNL) is gewerkt aan agrarisch natuurbeheer. Door zaken uit te proberen en tussentijds bij te sturen kregen de initiatiefnemers een steeds beter beeld van wat wel en wat minder goed werkte. De aanleg van speciale akkerranden, aangevuld met graanlandjes voor de voedselvoorziening in de winter, bleek de grootste winst op te leveren.

Wierde & Dijk, een vereniging voor agrarisch natuurbeheer en landschapsbeheer in Noord-Groningen, is de uitvinder van deze zogeheten trioranden. Trioranden met verschillende maaihoogten aan de zijkant van de akkers blijken het meest effectieve instrument om te komen tot een grotere variëteit in het akkervogelbestand. Het zijn grasbufferstroken van 9 tot 12 meter breed, die worden opgedeeld in drie overlangse stroken. Ze worden ingezaaid met grassen en kruiden en voor de drie stroken wordt een verschillend maaieregime ingesteld. Door maandelijks een rondje te maaien ontstaat een gevarieerde structuur met korte en ruige stroken. In de ruige stroken leven insecten en muizen. De vogels kunnen daar door het opkomend kruid moeilijk bij. Wat weer wel het geval is in de gemaaide korte stroken. De ontwerpers bevelen ook aan her en der wat grond kaal te laten. Altijd goed voor een reinigend zandbad.

Wat er precies aan gewassen gezaaid wordt, hangt af van de grondsoort en de vogelsoorten, die zich in het gebied zouden kunnen vestigen. Ook de wijze van bemesting is bepalend voor het succes van de speciaal aangelegde en onderhouden akkerranden.

Bewezen is dat een rand beter functioneert naarmate hij breder is. Kat en Vos voelen zich minder op hun gemak in bredere randen. Van belang is

dat er in de buurt van zo'n akkerrand een veldje wintertarwe blijft staan met een voor vogels toereikende voedselvoorraad tot in april. Als dat graanveldje grenst aan dicht struikgewas kunnen de vogels in voorkomende gevallen makkelijk bescherming zoeken.

De akkerranden zijn niet alleen gunstig voor de ontwikkeling en de variëteit van de vogelstand, maar ook fungeren ze als een buffer tegen het uitspoelen van mest, spuitmiddelen, sproeistoffen of erosiemateriaal.

Een wolk Keepvinken op de omslag van 'Akkervogels'

Vijf tot acht procent van het akkerland is nodig om met behulp van aangelegde akkerranden de vogelstand op peil te houden. De overheid stelt daarom subsidie beschikbaar voor randenbeheer op minimaal negen meter brede randen. Als akkerbouwers een collectief beheerplan opstellen

met als doel akkervogels een leefbare omgeving te bieden, krijgen ze daarvoor een passende vergoeding.

Het aantal Leeuweriken en Patrijzen is in dertig jaar met 95 procent afgenomen. Maar ze zijn er nog. En dat is voor de initiatiefnemers van dit boek een reden te meer om te werken aan het behoud van deze prachtige vogels – en talloze andere als Groenlingen, Kneuen, Geelgorzen, Grauwe Gorzen, Putters enzovoorts - in ons akkerlandschap.

Het is niet zozeer de beschouwing over het nut van akkerranden en van ingezaaide graanveldjes, die dit boek de moeite waard maken, maar vooral de door Dijksterhuis beschreven projecten in Nederland en Vlaanderen, die bijdragen aan een rijkere vogelstand. Beschreven worden onder meer maatregelen ter behoud van de Grauwe Kiekendief in Oost-Groningen, de akkerreservaten in Zuid-Limburg, triestroken in de Flevopolder, de ervaringen van een 'natuurboer' (ja, zover staat de 'gewone' boer al van de natuur afl, jk) in Oostelijk Flevoland, maatregelen ter behoud dan wel terugkeer van Grauwe Gorzen en Kwartels en nog veel, veel meer. Er staan prachtige foto's in van Hans Hut en je blijft er in bladeren.

Houtrakpolder

De samenstellers hebben door het beschrijven van genoemde projecten en het opnemen van portretten van akkervogels een heleboel kennis gepresenteerd over gewenst en toegepast natuurbeheer. Een van die aangehaalde projecten was het inzaaien in het vroege voorjaar van 2008 van een deel van de Houtrakpolder (honderd hectare) onder de rook van Amsterdam met zomertarwe, waardoor er een heuse invasie kwam van zang- en roofvogels. Ook vogelaars lieten zich niet onbetuigd en trokken massaal naar dit beloofde land, waar voor de regio grote aantallen roofvogels te zien waren.

Deze immigratie was het gevolg van Staatsbosbeheerder Tom van Spanje, die na overleg met de Werkgroep Grauwe Kiekendief naar Drents-Gronings voorbeeld in het Houtrakgebied wintertarwe en kruiden liet zaaien, waardoor er op ene gegeven ogenblik zelfs weer leeuweriken boven de Houtrak hingen. Ook trokken binnen de kortste keren grote groepen Groenlingen, Kneuen en andere vinkachtigen door het gebied. Van Spanje rept over Putters, Ringmussen, Vinken en Kepen. 'Er zaten wel eens tien tot vijftien verschillende Torenvalken, vijf á acht Blauwe Kiekendieven, drie Grote Zilverreigers, veertig Blauwe Reigers, twintig tot dertig Buizerds en natuurlijk heel veel duiven'.

De waarnemingen voor dit gebied over de periode van begin februari 2008 tot en met juni van dit jaar laten een grote variëteit aan vogels zien, waarvan vooral de aanzienlijke aantallen roofvogels opvallen. In het begin van 2008 is het rustig en zijn incidentele waarnemingen van Kerkuil, Smelleken en Rouwkwikstaart. Pas vanaf augustus, wanneer de ingezaaide ge-

wassen tot rijping komen, neemt het aantal interessante waarnemingen toe. Blauwe Kiekendief, Slechtvalk, Velduil, Paapje (vijf exemplaren in augustus 2008) en Bokje verschijnen op de waarnemingsstaten.

In de wintertijd maakt de IJsvogel zijn opwachting, evenals de Veldleeuwrik (70 exemplaren op 27 januari 2009), de Grote Zilverreiger, de Grote Gele Kwikstaart, de Witgat en de Ruigpootbuiszuerd. Holenduiven (200) en Kneuen (50) maken op sommige dagen in grote aantallen gebruik van het aanwezige voer en beschutting. Blauwe Kiekendieven zijn eind december 2008 vrijwel elke dag in het gebied te zien en zijn ook in 2009 haast een vaste verschijning in de Houtrak. Het record is een aantal van 600 Groenlingen op 21 december 2008. Opvallend zijn verder waarnemingen van 80 Kleine Zwanen in februari van 2009. Diezelfde maand zijn er op sommige dagen 1 tot 5 Blauwe Kiekendieven te zien. De Velduil scoort met 6 tot 8 exemplaren op een dag ook niet slecht. Lepelaar en Roerdomp bezoeken eveneens het gebied. Zangvogels zijn in redelijk grote groepen aanwezig, zoals ook Holenduiven zich massaal (270 op 17 maart van dit jaar) te goed doen aan al het lekkers. Kwartel, Spotvogel, Ransuil en Grauwe Vliegenvanger komen eveneens op de waarnemingslijstjes.

Hans Groot heeft samen met Dirk Tanger ook de broedvogels in dit gebied geïnventariseerd, maar de resultaten daarvan zijn nog niet bekend.

Hoe opwindend deze waarnemingen ook zijn, onder veel vogelaars is de vrees groot, dat het genieten maar tijdelijk zal zijn. De Houtrakkerbeemden wordt een nieuw natuur- en recreatiegebied met wilgen, Hooglanders, recreanten en honden. Het eerste wandelpad is al uitgezet, bruggetjes zijn al besteld. Van Spanje vertelt in het boek dat een deel van de polder akker blijft, waarmee hij als het ware zegt dat het met de recreatiedruk wel mee zal vallen. Niet iedereen is daar zo zeker van gezien de ervaringen elders in Spaarnwoude en in de groene buffer tussen Haarlem en Amsterdam.

Dat laat onverlet dat Dijksterhuis en de zijnen een inhoudelijk waardevol en tegelijkertijd boeiend verslag hebben gemaakt over de betekenis van zorgvuldig agrarisch beheer. Het draagt in elk geval het gevoel uit dat er ook in Nederland en Vlaanderen nog hoop is voor akkervogels.

Jan Kuys

Koos Dijksterhuis, Hans Hut (foto's), Akkervogels. Uitgeverij Roodbont, 19,95 euro.